

A. ÖMER TÜRKES romanlar arasında

Çöldeki yabancılar

Forrest Gander'ın 'İz'i Amerikalı bir çiftin Meksika'ya yaptıkları yolculukla ilgili şiirsel, son sayfasına kadar temposunu, gerilimini koruyan ustaca yazılmış bir roman.

'İz', Meksika'nın ABD sınırları yakınındaki Esmeralda kasabesindeki sert bir sahneyle açılıyor. Belki de romanın en akılda kalan sayfalarında Gander, El Palomo lakaplı bir tetikçinin kurbanın kafasını yüzmesini uzun bir tasvirle naklediyor. Sonraki bölümde Dale ve Hoa ile tanışıyoruz. Üniversitede öğretim üyesi olan Dale 50'li, seramik sanatçısı karısı Hoa 40'lı yaşların ortalarında. Birbirlerini seven, hayattaki en büyük sorunları 20'li yaşlardaki oğulları Declan'la bir türlü istedikleri yakınlığı kuramamak olan kültürlü bir çift. Şimdi birlikte Meksika'ya doğru seyahat ediyorlar. Birbirinden çok farklı iki anlatı çizgisinin bir süre sonra kesişeceğini tahmin etmek zor değil. Ama bu kesişmenin nerede ve ne zaman gerçekleşeceğini tahmin etmek zor. Böylelikle tekinsiz bir atmosferi ilk baştan yakalıyor hikâye.

Meksika seyahatinin bir amacı var: Edebiyat profesörü Dale, gazeteci ve öykü yazarı Ambrose Bierce'nin izini sürüyor. Ambrose, gerçek bir tarihi kişilik. 1913 yılında -71 yaşındayken- Meksikalı devrimci Pancho Villa ile röportaj yapmak için ABD'den ayrılmış. Teksas sınırını at sırtında geçerken Chihuahua kenti yakınlarındaki Villa'nın kuvvetleriyle karşılaşmış ve onlara katılmış. 26 Aralık 1913 tarihinde bir arkadaşına yazdığı mektup, onunla ilgili elimizdeki son bilgi. Hayatını Meksika birlikleriyle çıkan bir çatışmada kaybettiği iddia edilmekle birlikte, ölümü hakkında bir efsane yaratacak kadar çeşitli spekülasyonla yapılıyor. Dale, işte bu efsanelerin izini sürmek niyetinde.

Bir yandan da oğullarının çekip gitmesi ve onlarla iletişimi kesmesiyle yaşadıkları travmanın yaralarını sarmayı umut ediyorlar. Ne var ki Chihuahua çölünün sıcaklığında, hiç tanımadıkları topraklarda yapılan yolculuk hiç de planladıkları gibi gitmeyecektir.

ŞİİRLER EŞLİĞİNDE

Forrest Gander, farklı türlerde ürün veren çok yönlü bir yazar. Ancak şairliği bir adım önde. Eleştirmen tarafından ' lirik, karmaşık ritimli ve yapısal' olarak nitelenen şiirlerinde ekolojik temalar öne çıkar. Bu yıl şiir dalında Pulitzer kazandığında, ödül kurulu şiirleri hakkında şu yorumu yapmıştı: "Dünyadaki kültürlerarası gerilimleri araştıran ve insan deneyiminde neyin gerekli olduğunu belirlemek için derinlemesine kazan, zorlayıcı bir çalışma..."

Özellikle 'İz' romanı için de kullanışlı bir yorum bu. Zira, hikâye boyunca bir yandan Amerikalı orta sınıf bir ailenin Meksika'ya yolculukları tam bir kültürel çatışmaya dönüşürken, diğer yandan insan deneyimleri ve seçimleri üzerine zorlu süreçler yaşanıyor. Forrest Gander, Türkçeye 'Şairin Vedası' (YKY) adıyla çevrilen ilk romanı 'As a Friend'de de (2008) benzer temalara ağırlık vermişti. Rahatsız edici bir romandı 'Şairin Vedası'. Bir aşk hikâyesini bir ölüm hikâyesiyle birleştiren Gander, duygusal olmayan fakat tamamıyla duygulardan oluşan kısa ama yoğun bir romana imza atmıştı.

'İz' de rahatsız edici, kimisi yazar tarafından bilhassa muğlak bırakılmış

Forrest Gander

hikâyeler barındıran, duygusal olmadan duygulardan söz eden bir anlatı. Aşk ve ölüm yine başrollerde. Roberto Bolaño'nun '2666'sındaki kadın cinayetlerini ya da Paul Bowles'un 'Çölde Çay'daki bilmediği topraklarda kendisini arayan kahramanını akla getiren bir hikâye kurgulamış Gander. İki ayrı kanaldan akan anlatısıyla kültürler arasındaki farklılığın ve gerilimin bir kez daha altını çizmiş.

Kurgusunda övgüye değer daha birçok öge saymak mümkün ama 'İz'in belki de en ilginç yapısal özelliği, her bölümün başına kısa ve lirik bir Gander şiirinin yerleştirilmesi. Bu şiirler kendilerinden sonra gelen bölümlere kılavuzluk ettikleri gibi kişilerin aileleri ve benlikleriyle olan ilişkilerinin karmaşıklığını da sergiliyor.

Duyguları taşıyan şiirlere, manzaralara görsellik kazandıran tasvirler eşlik ediyor. Özellikle çiftin çölde mahsur kaldıkları bölümlerde, Gander onların ruh hallerini -endişelerini, korkularını, hayatta kalma mücadelelerini- daha iyi kavramamızı sağlayacak sesler ve görüntüler katmış metnine:

"Uyandırdığında, başının arkası sert kayaya dayalıydı ve başı dönüyordu. Daha dik oturmaya çalıştı ama çok zayıf olduğunu fark etti. Günler mi yoksa sadece saatler mi geçmişti? Kafasından dışarı baktığı bir vücudun içinde bir yerlerde olduğu hissine kapılmıştı. Mağaranın badem şeklindeki dikey gözünden, temiz, bulutsuz bir mavi gece gördü. Titreven

bir gece. Başını yeniden kayaya yasladı ve nefesini topladı. Akıntıya kapılmıştı ama baş dönmesi geçiyordu. Dünya sanki ilk defa ona kendisini takdim ediyordu, donuk ve sevecen bir şekilde."

Bir ressam ya da otantizm meraklısı bir romancı gibi yaklaşmıyor manzaraya Gander; bu muazzam coğrafyayı tarihiyle ve ekolojisiyle birlikte ele alarak doğada bir yabancı olma durumunu sorguluyor. Dale ve Hoa'nın içine düştükleri dehşet biraz da yabancılıklarından, steril bir hayattan başka türüsünü bilmemelerinden.

Gander, -muhtemelen şair kimliğinin de katkılarıyla imgeler aracılığıyla- bellekteki düşüncelerin izini sürmüş. Dale ve Hoa'nın içinde yaşadıkları anın çağrışımlarıyla geçmişe gidip gelen bellekleri kendi hikâyelerini netleştirirken roman da farklı katmanlara açılıyor. Evlilik kurumundan ebeveynliğe, sanattan edebiyata, medeniyete, iletişime, Meksika'nın kriminal yüzüne, hayatın zorluğuna açılan katmanlar... 'İz', kurmaca bir dünyada gerçek dünyanın gerçekliğini yansıtmayı başarıyor.

İZ

Forrest Gander
Çeviren: Olcay Sevimli
Yapı Kredi Yayınları, 2019
232 sayfa, 24 TL